at vi er kommet saa langt som vi nu er, *Clara Rafaels* Breve staa som Udgangspunktet, som den Mærkesten, hvor Kvindesagens Historie hos os begynder. Her finder vi strax den brændende, nagende Trang til Udvikling, den ideale Længsel, som Snusfornuften har saa let for at haane — og Samtiden undlod det ikke, Kvinderne mindst —, men hvis grundige Alvor Mathilde Fibiger beviste ved at holde Fordringerne fast gjennem et beskedent og arbeidsomt Liv. Det var i den romantiske Periode, hvor den æsthetiske Erotik nød nok saa megen poetisk Frihed, men hvor ingen tænkte sig Muligheden af at tale og skrive som man nu gjør i Moralens og Sædelighedens Tjeneste. Gjennemtrængt som hun var af Romantikens Aand, kunde det, der dæmred i hendes Sind, ikke finde noget klarere Udtryk, end at hun lar Clara Rafael som en ny Jeanne d'Arc forkaste jordisk Elskov og lar hende indgaa et platonisk Ægteskab. Dette fandt man uanstændigt. Vore Damer fandt det i den Grad, saa de nødig vilde være ved at ha læst Bogen. Ikke af den Grund, at de fandt det uanstændigt i sig selv — det kunde havt noget for sig —, men fordi det indirekte antyded det, som dog Gud og Hvermand vidste, at Ægteskaber i Almindelighed ikke er platoniske.

Som alt det, der foregik i Danmark, blev hele den følgende Clara Rafael-Litteratur fulgt med Opmærksomhed hos os, men tilsyneladende ialfald blev alt ved det gamle. Den stærke pietistisk religiøse Bevægelse i Femtiaarene drog med sig alle de Kvinder, hos hvem aandelig Trang kunde vækkes, og holdt dem nede i Resignationens møiefulde Uvirksomhed. Hvor de vendte Synet hen, stængte Dogmernes Mur, og indenfor den fandtes jo alene den absolute Sandhed.

Det kan se ud, som om de Egenskaber hos en Forfatter, som maa regnes for de største hos ham som Forfatter, ikke er de, som virker stærkest og rækker længst. *Camilla Colletts* Sprog og Stil, hendes poetiske og realistisk sande Opfatning og Fremstilling, det fine Humor, der, som en barnlig Leg, falder lige yndigt over en Tømmermærker, som svinger sin Dame i Dansen, og over en gabende tosset Jentunge, altsammen saa oprindelig ægte hendes eget, alt dette — vi holder saa inderlig af det, er stolte af det, men det er dog ikke hendes stærkeste Side. *Det* er den, som hun har faat lide ondt for, som er bebreidet hende, som ingen kan holde ud med, fordi ingen har